

Projekt podstawy programowej JĘZYK POLSKI

Cele przedmiotu

- 1) Etyczne, kreatywne i skuteczne komunikowanie się w mowie i piśmie w różnych sytuacjach i formach gatunkowych, także w środowisku cyfrowym.
- 2) Interpretowanie różnorodnych utworów z uwzględnieniem kluczowych pojęć i istotnych kontekstów, w tym kulturowego, historycznego i filozoficznego.
- 3) Rozumienie i analizowanie tekstów nieliterackich, w tym publicystycznych, użytkowych, popularnonaukowych i medialnych.
- 4) Świadome i krytyczne korzystanie z przekazów medialnych.
- 5) Rozwijanie zainteresowań lekturowych i kształtowanie pozytywnych nawyków czytelniczych.
- 6) Rozwijanie świadomości językowej oraz poprawne i adekwatne do sytuacji posługiwanie się zasobami językowymi.
- 7) Rozwijanie sprawczości poprzez działania twórcze i aktywne, odpowiedzialne uczestnictwo w życiu społecznym i kulturalnym.
- 8) Autorefleksja i budowanie tożsamości osobistej i wspólnotowej, w odniesieniu do kultury lokalnej, narodowej, europejskiej i światowej, z uwzględnieniem wpływu człowieka na środowisko i klimat.

Specyfika i struktura przedmiotu

Edukacja polonistyczna odgrywa kluczową rolę w procesie poznawania i rozumienia rzeczywistości oraz budowania tożsamości i relacji społecznych. W obliczu przemian współczesnego świata przedmiot ten stanowi pomost między tradycyjną kulturą pisma a nowymi formami przekazów audialnych i audiowizualnych.

Lekcje języka polskiego w szkole podstawowej służą przede wszystkim przygotowaniu do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym. Realizują to poprzez rozwijanie niezbędnych kompetencji fundamentalnych (językowych i cyfrowych) i przekrojowych, a także sprawczości uczniów.

Kluczowe w nauczaniu przedmiotu są interdyscyplinarność i otwarcie na wykorzystanie różnorodnych kontekstów w interpretacji wypowiedzi. Edukacja polonistyczna obejmuje także edukację medialną, filmową i teatralną. Wiąże się to z rozwijaniem krytycznego odbioru przekazów i odpowiedzialnym korzystaniem z technologii cyfrowych. Pozwala to na przygotowanie do funkcjonowania w świecie łączącym tradycyjne i nowoczesne formy komunikacji.

Opisane w podstawie programowej efekty uczenia się integrują odniesienia do doświadczeń uczniów z wiedzą dziedzinową. Zapewniają także ciągłość i systematyczność procesu edukacyjnego. Nauczyciele języka polskiego powinni kłaść nacisk na rozwijanie podstawowych umiejętności – mówienia, pisanie, słuchania i czytania – oraz na praktyczne wykorzystywanie wiedzy przedmiotowej.

Efekty uczenia się zostały podzielone na 7 obszarów odpowiadających najważniejszym umiejętnościom kształconym na lekcjach języka polskiego:

- 1) komunikację,
- 2) odbiór,
- 3) świadomość językową,
- 4) tworzenie wypowiedzi,
- 5) autorefleksję i tworzenie tożsamości,
- 6) elementy edukacji medialnej,
- 7) praktyki lekturowe.

W ramach przedmiotu realizowane są także moduły: kulturowy, medialny, filozoficzny.

Efekty uczenia się odzwierciedlają w miarę możliwości najwyższy poziom taksonomiczny danej umiejętności, bez szczegółowego wyszczególniania czynności składowych. Wiedza

i umiejętności kształcone są na kolejnych etapach edukacyjnych, tym samym kumulując się, i łączą się z systematycznym rozwijaniem samodzielności w uczeniu się. Efekty uczenia się zostały opisane tak, aby odpowiadały na potrzeby uczniów na różnych etapach edukacji. W klasach IV–VI poprzez praktykę komunikacyjną i doświadczenia czytelnicze budowane są fundamenty edukacji polonistycznej. Uczniowie poznają różnorodne teksty dostosowane do ich możliwości, co wspiera rozwój ich zainteresowań czytelniczych. W klasach VII–VIII wzrasta poziom złożoności pracy z tekstami i przekazami medialnymi przy jednoczesnym wprowadzaniu elementów wiedzy teoretycznej. Tam, gdzie to konieczne, uczniowie posługują się stosownymi terminami. Na tym etapie zapoznają się także z tekstami literackimi wskazanymi w podstawie programowej jako obowiązkowe. Zaproponowana lista tytułów obejmuje wybrane dzieła klasyki polskiej, umożliwiając uczniom zaznajomienie się z różnymi zjawiskami literackimi istotnymi dla kultury polskiej. W procesie dydaktycznym ważne jest także zapewnienie nauczycielom i uczniom swobody w doborze tekstów poza lekturami obowiązkowymi oraz wystarczającego czasu na ich pogłębioną analizę. Takie podejście sprzyja rozwijaniu kreatywności, samodzielności myślenia i sprawczości. Jednocześnie umożliwia dostosowanie procesu uczenia się do indywidualnych potrzeb i zainteresowań uczniów.

Efekty uczenia się

Klasy IV–VI

I. Komunikacja

Pytanie wiodące:

Jak mogę komunikować się w sposób skuteczny, etyczny i budujący dobre relacje z innymi ludźmi w różnych sytuacjach życiowych?

Uczeń:

- 1) tworzy wypowiedź w mowie i piśmie w sposób pozwalający wyrazić myśl zgodnie z własną intencją;
- 2) słucha rozmówcy w sposób uważny i zaangażowany;

- 3) dostosowuje wypowiedź do sytuacji i odbiorcy;
- 4) wyraża swoje potrzeby, emocje i uczucia w sposób zrozumiały, adekwatny do sytuacji i akceptowany społecznie;
- 5) stosuje zasady grzeczności językowej;
- 6) wyraża i uzasadnia swoje stanowisko w rozmowie – moduł filozoficzny;
- 7) rozpoznaje komunikaty niewerbalne;
- 8) przedstawia się, mówi o swoich doświadczeniach i zainteresowaniach;
- 9) wykorzystuje pojęcia: komunikacja, nadawca, odbiorca, intencja wypowiedzi, komunikat niewerbalny, grzeczność językowa.

II. Odbiór tekstów kultury

Pytanie wiodące:

Jak i za pomocą jakich zabiegów wypowiedzi i zjawiska kultury oddziałują na mnie?

Uczeń:

- 1) przedstawia uzasadnioną propozycję odczytania tekstów należących do różnych sztuk, w tym literatury, filmu, teatru, komiksu, muzyki, sztuk plastycznych, audialnych i audiowizualnych – moduł kultura;
- 2) określa i porównuje perspektywy i intencje nadawców, tematykę i problematykę wypowiedzi jako różnych sposobów wyrażania postaw, intencji, emocji i myśli;
- 3) określa i odnosi do rzeczywistych sytuacji wrażenia, jakie wywołują w nim wypowiedzi oraz zabiegi służące wywołaniu reakcji odbiorcy, w tym rozśmieszenia, wzruszenia, przestraszenia;
- 4) określa elementy świata przedstawionego i specyfikę fikcyjnych tekstów literackich, w tym realistycznych i fantastycznych, jako różnych sposobów wyrażania myśli i emocji;
- 5) porównuje i ocenia postępowanie bohaterów, w tym w odniesieniu do własnych doświadczeń;
- 6) rozpoznaje różne środki językowe i zabiegi artystyczne oraz określa ich oddziaływanie na wyobraźnię, przekonania, emocje i zmysły;
- 7) interpretuje głosowo wybrane teksty;

- 8) wykorzystuje pojęcia: tekst, tekst kultury, argument, fikcja, utwór realistyczny, utwór fantastyczny, mit, baśń, legenda, przypowieść, powieść, opowiadanie, świat przedstawiony, narrator, bohater, fabuła, podmiot mówiący, epitet, porównanie, wyliczenie, powtórzenie, metafora/przenośnia, wyraz dźwiękonaśladowczy, rymy.

III. Świadomość językowa

Pytanie wiodące:

Jak porozumiewać się skutecznie, poprawnie i etycznie, świadomie wykorzystując wiedzę o języku i zasoby językowe?

Uczeń:

- 1) rozpoznaje w wypowiedziach odmienne i nieodmienne części mowy, przypisuje im właściwe kategorie gramatyczne, stosuje poprawne formy wyrazów odmiennych w wypowiedziach ustnych i pisemnych;
- 2) analizuje nacechowanie emocjonalne i stylistyczne wyrazów i związków wyrazowych w zdaniu;
- 3) bada różnice i zależności między częściami mowy a częściami zdania;
- 4) buduje zdania poprawne pod względem logicznym i gramatycznym w mowie i piśmie, określa zależności między wyrazami w zdaniu, identyfikuje funkcje głównych części zdania oraz ich określeń;
- 5) wyjaśnia znaczenie wyrazów w kontekście, korzystając ze słowników i innych źródeł informacji;
- 6) wzbogaca słownictwo, stosuje w swoich wypowiedziach różne elementy leksykalne, np. wyrazy neutralne i wartościujące, wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne, związki frazeologiczne;
- 7) wyjaśnia różnice między znaczeniem dosłownym a przenośnym wyrazów i związków wyrazowych;
- 8) stosuje zasady pisowni, także z wykorzystaniem wiedzy o odmianie i wymowie wyrazów;
- 9) stosuje znaki interpunkcyjne w różnych typach wypowiedzi z wykorzystaniem wiedzy o składni;

10) wykorzystuje pojęcia: rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówek, liczebnik, zaimek, spójnik, przyimek, liczba, osoba, rodzaj, przypadek, czas, tryb, stopniowanie, podmiot, orzeczenie, wypowiedzenie (oznajmujące, pytające, rozkazujące, wykrzyknikowe), równoważnik zdania, zdanie, zdanie pojedyncze, zdanie złożone, synonim, antonim, związek frazeologiczny, głoska dźwięczna/bezdźwięczna, ustna/nosowa, samogłoska, spółgłoska, sylaba, kropka, przecinek, znak zapytania, wykrzyknik, cudzysłów, nawias, dwukropek.

IV. Tworzenie wypowiedzi

Pytanie wiodące:

Jak za pomocą różnych form wypowiedzi i środków wyrazu mogę przekazać swoje myśli, emocje i opinie różnym odbiorcom w różnych sytuacjach?

Uczeń:

- 1) tworzy notatki w różnych formach, syntetycznie ujmujące najważniejsze informacje z różnych źródeł, w tym z lekcji i podręcznika;
- 2) przekształca cudze teksty, w tym formułuje pytania do tekstu i sporządza jego plan odtwórczy;
- 3) komponuje krótsze i dłuższe wypowiedzi o charakterze użytkowym, takie jak sprawozdanie i inne wypowiedzi relacjonujące, korespondencja tradycyjna i elektroniczna, samodzielnie przygotowana prezentacja multimedialna;
- 4) tworzy różnorodne wypowiedzi argumentacyjne na tematy poruszane na zajęciach, formułuje i uzasadnia swoją opinię;
- 5) opisuje przedmiot, krajobraz, sytuację, przeżycia; charakteryzuje postać, także w dłuższych wypowiedziach o charakterze twórczym;
- 6) podejmuje różne działania o charakterze twórczym z wykorzystaniem języka i różnych form literackich, w tym lirycznych i narracyjnych, takich jak opowiadania o zróżnicowanej kompozycji, fabule, kreacji świata przedstawionego, oraz form dziennikarskich;
- 7) posługuje się kompozycją i układem graficznym adekwatnymi do formy i charakteru wypowiedzi;

- 8) wykorzystuje pojęcia: opinia, opis, charakterystyka, opowiadanie, list tradycyjny i elektroniczny, sprawozdanie, akapit, wstęp, rozwinięcie, zakończenie.

V. Rozwijanie umiejętności autorefleksji i tworzenie tożsamości

Pytanie wiodące:

Jak wartości, które wyznaję, i role, które odgrywam w różnych wspólnotach, kształtują moją tożsamość i odpowiedzialność za otaczający mnie świat?

Uczeń:

- 1) opisuje istotne dla siebie wartości i prezentuje stanowisko wobec uniwersalnych wartości – moduł filozoficzny;
- 2) omawia różne aspekty doświadczenia wspólnotowego, w tym dotyczące ich wartości w odniesieniu do różnych wspólnot, takich jak rodzina, społeczność szkolna, lokalna, narodu – moduł filozoficzny;
- 3) określa role, jakie odgrywa w różnych wspólnotach, w tym w rodzinie, szkole, grupie rówieśniczej, kraju itd. – moduł filozoficzny;
- 4) omawia i ocenia swoje zaangażowanie w procesie uczenia się;
- 5) rozpoznaje i nazywa emocje własne i innych.

VI. Elementy edukacji medialnej

Pytanie wiodące:

Jak mogę skutecznie, krytycznie i z dbałością o higienę psychiczną poruszać się w świecie przekazów medialnych i wzmacniać podmiotowość informacyjno-komunikacyjną?

Uczeń:

- 1) aktywnie wyszukuje potrzebne informacje w różnorodnych źródłach – moduł medialny;
- 2) odróżnia informacje o faktach od opinii – moduł medialny;
- 3) korzysta z różnorodnych źródeł informacji do poszerzania własnej wiedzy i rozwijania zainteresowań – moduł medialny;

- 4) rozpoznaje, w jaki sposób przekazy, w tym reklamy, wpływają na zachowania i kluczowe życiowe decyzje – moduł medialny;
- 5) stosuje zasady higieny cyfrowej i opisuje zagrożenia wynikające z korzystania z internetu, w tym uzależnienia od ekranów, telefonów, gier, komputerów i konsekwencje przeładowania informacyjnego – moduł medialny.

VII. Praktyki lekturowe

Pytanie wiodące:

W jaki sposób teksty i nawyki lekturowe mogą pomóc mi zrozumieć siebie i świat?

Uczeń:

- 1) wybiera teksty zgodnie z preferencjami i zainteresowaniami, uzasadnia swój wybór;
- 2) planuje proces czytania;
- 3) dzieli się pierwszymi wrażeniami z przeczytanego tekstu;
- 4) czyta w każdym roku szkolnym nie mniej niż 4 dłuższe teksty literackie dla dzieci i młodzieży:
 - a) wybrane wspólnie przez nauczyciela i uczniów,
 - b) wśród których znajdują się teksty poruszające zagadnienia bliskie doświadczeniom uczniów, takie jak: dom, rodzina, relacje rówieśnicze, przyjaźń, emocje, relacje człowieka i natury, różnorodność, wspólnotowość;
- 5) zapoznaje się z wybranymi fragmentami Biblii, w tym opisem stworzenia świata oraz przypowieściami o miłosiernym Samarytaninie i o synu marnotrawnym; wybranymi mitami greckimi, w tym: o stworzeniu świata, o Syzyfie, o Dedalu i Ikarze, o Demeter i Korze; baśniami i legendami ważnymi dla kultury światowej, europejskiej, narodowej i regionalnej;
- 6) czyta krótsze teksty literackie, w tym utwory narracyjne i liryczne, także o charakterze patriotycznym, takie jak *Mazurek Dąbrowskiego* Józefa Wybickiego i *Rota* Marii Konopnickiej;
- 7) zapoznaje się z tekstami kultury należącymi do różnych sztuk, w tym filmu, teatru, malarstwa, rzeźby, muzyki, komiksu.

Klasy VII–VIII

I. Komunikacja

Pytanie wiodące:

Jak mogę komunikować się w sposób skuteczny, etyczny i budujący dobre relacje z innymi ludźmi w różnych sytuacjach życiowych?

Uczeń:

- 1) komunikuje się w sposób asertywny, z uważnością na innych rozmówców;
- 2) aktywnie słucha, parafrazuje wypowiedzi innych oraz zadaje pytania pogłębiające rozmowę i podtrzymujące kontakt – moduł medialny;
- 3) uczestniczy w dyskusji i debacie z poszanowaniem perspektywy i przekonań innych uczestników, przekonuje do swoich racji – moduł medialny;
- 4) udziela informacji zwrotnej i przyjmuje ją w różnych sytuacjach komunikacyjnych – moduł medialny;
- 5) rozpoznaje przejawy agresji, dyskryminacji i manipulacji w języku oraz przeciwstawia się im – moduł medialny;
- 6) wykorzystuje pojęcia: parafrazowanie, dyskusja, debata, informacja zwrotna, asertywność, agresja językowa, manipulacja, dyskryminacja, perswazja – moduł medialny.

II. Odbiór tekstów kultury

Pytanie wiodące:

Jak i za pomocą jakich zabiegów wypowiedzi i zjawiska kultury oddziałują na mnie?

Uczeń:

- 1) interpretuje teksty należące do różnych sztuk, w tym literatury, filmu, teatru, komiksu, sztuk plastycznych, audialnych i audiowizualnych, z wykorzystaniem różnorodnych kontekstów – moduł kultura;
- 2) omawia różnice między utworami epickimi, lirycznymi i dramatycznymi, w tym jako różnymi sposobami wyrażania myśli, emocji i oddziaływania na odbiorców;

- 3) określa różne perspektywy narratora i sposoby prowadzenia narracji, w tym narratora pierwszo- i trzecioosobowego, wszechwiedzącego, oraz opisuje ich wpływ na odbiorcę;
- 4) rozpoznaje sposób prowadzenia argumentacji i kompozycję wypowiedzi jako formy porządkowania i wyrażania myśli oraz oddziaływania na odbiorców;
- 5) wyszukuje, selekcjonuje, syntetyzuje i krytycznie ocenia informacje i opinie zawarte w wypowiedziach;
- 6) porównuje teksty pod względem kryteriów zaproponowanych przez siebie i nauczyciela, w tym porównuje stanowiska i argumenty;
- 7) wykorzystuje pojęcia: epika, liryka, dramat, tren, fraszka, bajka, argumentacja, kompozycja, tytuł, podtytuł, motto, nowela, punkt kulminacyjny, alegoria, kontrast, symbol, pytanie retoryczne, informacja, opinia.

III. Świadomość językowa

Pytanie wiodące:

Jak porozumiewać się skutecznie, poprawnie i etycznie, świadomie wykorzystując wiedzę o języku i zasoby językowe?

Uczeń:

- 1) tworzy rodzinę wyrazów i bada relacje między jej elementami, wykorzystuje wiedzę ze słowotwórstwa do bogacenia słownictwa;
- 2) stosuje w swoich wypowiedziach czasowniki w różnych aspektach, trybach i stronach oraz określa ich funkcje w tekście;
- 3) stosuje w swoich wypowiedziach różne rodzaje podmiotów, orzeczeń, przydawek, dopełnień i okoliczników w celu składniowego urozmaicenia wypowiedzi;
- 4) określa relacje między zdaniami składowymi w zdaniu złożonym;
- 5) rozpoznaje imiesłowy przymiotnikowe i przysłówkowe oraz stosuje je w swoich wypowiedziach;
- 6) wykorzystuje mowę zależną i niezależną w swoich wypowiedziach;
- 7) dobiera różnorodne środki językowe adekwatnie do intencji, stylu i formy wypowiedzi;

- 8) stosuje reguły interpunkcyjne w zdaniach złożonych i wielokrotnie złożonych, wykorzystuje interpunkcję jako narzędzie organizacji tekstu i podkreślania intencji wypowiedzi;
- 9) dokonuje korekty własnych wypowiedzi pod względem poprawności językowej i skuteczności komunikacyjnej;
- 10) wykorzystuje pojęcia: formant, wyraz podstawowy, wyraz pochodny, rodzina wyrazów, aspekt, strona czasownika, przydawka, dopełnienie, okolicznik, zdanie złożone współrzędnie, zdanie złożone podrzędnie, imiesłów przymiotnikowy/przysłówkowy, imiesłowowy, równoważnik zdania, mowa zależna, mowa niezależna, przysłowie, archaizm, neologizm, termin naukowy, wyraz potoczny, wulgaryzm.

IV. Tworzenie wypowiedzi

Pytanie wiodące:

Jak za pomocą różnych form wypowiedzi i środków wyrazu mogę przekazać swoje myśli, emocje i opinie różnym odbiorcom w różnych sytuacjach?

Uczeń:

- 1) przekształca cudze teksty, w tym: streszcza, parafrazuje;
- 2) opisuje dzieło sztuki, np. obraz, grafikę, rzeźbę, fotografię, utwór muzyczny, z wykorzystaniem elementów interpretacji – moduł kultura;
- 3) tworzy dłuższe wypowiedzi argumentacyjne ustne i pisemne, w tym rozprawkę, list otwarty i przemówienie;
- 4) formułuje stanowisko, wspiera je argumentami i przykładami;
- 5) tworzy wypowiedzi nieoficjalne i oficjalne o charakterze użytkowym, służące realizacji różnych celów, w tym prośby i zapytania, także w formie korespondencji elektronicznej;
- 6) dostosowuje tworzone przez siebie wypowiedzi do sytuacji, słuchaczy i celu wypowiedzi, wykorzystuje wiedzę o języku, zasadach kompozycji i retoryce;
- 7) wykorzystuje pojęcia: apostrofa, pytanie retoryczne, argument, kontrargument, wywód, teza, hipoteza, stanowisko, rozprawka, przemówienie, streszczenie, przykład.

V. Rozwijanie umiejętności autorefleksji i tworzenie tożsamości

Pytanie wiodące:

Jak wartości, które wyznaję, i role, które odgrywam w różnych wspólnotach, kształtują moją tożsamość i odpowiedzialność za otaczający mnie świat?

Uczeń:

- 1) podejmuje refleksję o roli dziejów kultury i historii w rozumieniu współczesności;
- 2) omawia znaczenie symboli, języka i literatury w budowaniu tożsamości narodowej – moduł kultura;
- 3) wyraża refleksję o charakterze filozoficznym inspirowaną tekstami – moduł filozoficzny;
- 4) wyraża refleksję nad relacjami między człowiekiem a naturą w kontekście odpowiedzialności za Ziemię i na jej podstawie kształtuje swoje postawy życiowe;
- 5) określa znaczenie własnej twórczości i uczestnictwa w kulturze w budowaniu odporności psychicznej – moduł kultura;
- 6) wykorzystuje pojęcia: relacje, wartości uniwersalne, wspólnota, rodzina, społeczność szkolna, społeczność lokalna, naród, tożsamość narodowa, tożsamość osobista, współpraca w grupie, autorefleksja, odporność psychiczna – moduł filozoficzny.

VI. Elementy edukacji medialnej

Pytanie wiodące:

Jak mogę skutecznie, krytycznie i z dbałością o higienę psychiczną poruszać się w świecie przekazów medialnych i wzmacniać podmiotowość informacyjno-komunikacyjną?

Uczeń:

- 1) rozpoznaje czynniki wpływające na dostępność, wiarygodność i bezstronność przekazów oraz na ich odbiór, rozpoznaje fałsz i dezinformację – moduł medialny;
- 2) odnajduje różne treści w mediach i w internecie, ocenia ich wartość i uzasadnia swoją ocenę – moduł medialny;
- 3) uzyskuje informacje za pomocą narzędzi opartych na sztucznej inteligencji i weryfikuje je w innych źródłach – moduł medialny;

- 4) stosuje zasady etycznego wykorzystania treści medialnych – moduł medialny;
- 5) wykorzystuje pojęcia: analiza krytyczna, bańka informacyjna, błędy poznawcze, higiena cyfrowa, krytyczne myślenie, profilowanie treści, przekaz informacyjny, przekaz medialny, przeładowanie informacyjne, fałszywe informacje, dezinformacja – moduł medialny.

VII. Praktyki lekturowe

Pytanie wiodące:

W jaki sposób teksty i nawyki lekturowe mogą pomóc mi zrozumieć siebie i świata?

Uczeń:

- 1) czyta obowiązkowo następujące teksty z klasyki literatury polskiej:
 - a) Jan Kochanowski, *Tren VII, VIII*, wybrane fraszki,
 - b) Ignacy Krasicki, wybrane bajki,
 - c) Adam Mickiewicz, *Dziady, część II, Reduta Ordona, Śmierć pułkownika, Pan Tadeusz – Inwokacja*, wybrana ballada,
 - d) Juliusz Słowacki, *Balladyna*,
 - e) wybrana nowela Bolesława Prusa lub Henryka Sienkiewicza,
 - f) Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*,
 - g) wybrane opowiadanie lub jednoaktówka Sławomira Mrożka,
 - h) wybrane opowiadanie Idy Fink;
- 2) czyta w każdym roku szkolnym nie mniej niż 4 dłuższe utwory literackie, w tym:
 - a) teksty obowiązkowe wskazane powyżej,
 - b) wybrane wspólnie przez nauczyciela i uczniów:
 - teksty epickie reprezentujące różne sposoby prowadzenia narracji,
 - utwory należące do literatury gatunkowej, np. fantasy, science fiction, kryminalne, przygodowe, obyczajowe;
 - c) teksty z kanonu literatury światowej;
- 3) zapoznaje się ze zróżnicowanymi tematycznie i gatunkowo tekstami, w tym:
 - a) wybranymi utworami poetyckimi Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Julii Hartwig, Zbigniewa Herberta, Marii Konopnickiej, Urszuli

Kozioł, Bolesława Leśmiana, Czesława Miłosza, Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Agnieszki Osieckiej, Haliny Poświatowskiej, Tadeusza Różewicza, Juliusza Słowackiego, Wisławy Szymborskiej, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego,

- b) wypowiedziami i przekazami medialnymi: relacjonującymi, np. wiadomość prasowa, reportaż, sprawozdanie; wyrażającymi stanowisko, np. felieton, przemówienie; popularnonaukowymi i filozoficznymi – moduł filozoficzny,
- c) podejmującymi refleksję nad relacjami między człowiekiem a naturą.

Wymagania w zakresie doświadczeń edukacyjnych

Klasy IV–VI

- 1) Uczniowie w grupach tworzą i prezentują krótki spektakl, np. przedstawienie teatralne, film, teledysk, słuchowisko lub podcast na podstawie wybranej baśni, legendy, mitu lub innego tekstu literackiego, samodzielnie adaptując treść i wybierając formę artystyczną.
- 2) Uczniowie raz w roku szkolnym uczestniczą w spektaklu teatralnym, np. w teatrze tradycyjnym, muzycznym, lalek lub w innym wydarzeniu kulturalnym, jak koncert lub wystawa na żywo lub online.
- 3) Uczniowie realizują projekt twórczy związany z przeczytaną lekturą, np. przygotowują konkurs lub grę fabularną opartą na fabule dzieła, tworzą nowe okładki lub obwoluty korelujące z treścią, opracowują komiks na podstawie tekstu, odgrywają scenki lub przygotowują improwizacje na podstawie lektury.
- 4) Uczniowie w grupach projektują i realizują projekt czytelniczy, mający na celu rozwijanie zainteresowania literaturą oraz promujący kulturę czytelnictwa.

Klasy VII–VIII

- 1) Uczniowie w grupach tworzą i prezentują krótki spektakl, np. przedstawienie teatralne, film, teledysk, słuchowisko lub podcast na podstawie samodzielnie napisanego, oryginalnego scenariusza.

- 2) Uczniowie raz w roku szkolnym uczestniczą w spektaklu teatralnym, np. w teatrze tradycyjnym, muzycznym, lalek lub w innym wydarzeniu kulturalnym, jak koncert lub wystawa na żywo lub online.
- 3) Uczniowie uczestniczą w zorganizowanej dyskusji lub debacie, np. oksfordzkiej, „za i przeciw”, sokratejskiej, panelowej, na temat związany z przeczytaną lekturą.
- 4) Uczeń raz w roku szkolnym samodzielnie przygotowuje i przedstawia przegląd prasy, mediów i innych źródeł na zadany temat.

Warunki realizacji przedmiotu, w tym szczególnie istotne zasady nauczania

Klasy IV–VIII szkoły podstawowej to kluczowy okres rozwojowy, w którym młodzi ludzie kształtują poczucie sprawczości i uczą się samodzielnego i krytycznego myślenia, szczególnie wobec przekazów medialnych. To jednocześnie czas budowania dobrostanu psychicznego uczniów poprzez wspieranie formowania się ich tożsamości indywidualnej i zbiorowej oraz wzmacnianie odporności psychicznej w obliczu wyzwań rozwojowych. Nauczyciel powinien rozumieć i odpowiadać na dynamikę rozwojową charakterystyczną dla tego etapu, uwzględniając fakt, że uczniowie przechodzą intensywne procesy: poznawania świata i kształtowania postaw wobec niego, odkrywania kultury i jej wytworów, doskonalenia umiejętności komunikowania się z innymi oraz rozwoju myślenia od konkretnego ku abstrakcyjnemu. Odpowiedzialność nauczyciela polega na stworzeniu środowiska edukacyjnego, które nie tylko respektuje te naturalne procesy rozwojowe, ale także aktywnie je wspiera, dostosowując metody nauczania, formy współpracy i oczekiwania do indywidualnych potrzeb i możliwości każdego ucznia, co powinno realizować się we wskazanych poniżej obszarach.

- 1) Tworzenie wspierającego środowiska uczenia się:
 - a) wykorzystanie zasad projektowania uniwersalnego dla edukacji, w tym dostosowanie metod i form pracy do potrzeb uczniów,
 - b) rozwijanie i respektowanie podmiotowości i sprawczości uczniów, włączanie uczniów w podejmowanie decyzji, np. wybór lektury,

- c) stwarzanie sytuacji edukacyjnych umożliwiających działania zespołowe i współpracę, w tym stosowanie pracy projektowej,
- d) praca z informacją zwrotną w procesie uczenia.

2) Metody i formy pracy:

- a) korzystanie z różnych metod i form pracy,
- b) nacisk na praktykę oraz kształtowanie umiejętności i nawyków,
- c) wykorzystywanie doświadczeń uczniów do budowania sytuacji dydaktycznych i poszerzania wiedzy,
- d) stałe ćwiczenie umiejętności komunikacyjnych w formie wypowiedzi ustnych, aktywnego słuchania, udziału w dyskusji,
- e) funkcjonalne rozwijanie świadomości językowej dla efektywnej komunikacji, tworzenie warunków do odkrywania języka przez obserwację,
- f) dobór tekstów różnorodnych tematycznie i gatunkowo oraz zróżnicowanie form kontaktu z tekstem, takich jak e-booki, audiobooki, zasoby cyfrowe,
- g) w zakresie nauki o języku: ograniczenie zakresu kategorii gramatycznych do niezbędnych, wykorzystanie perspektywy komunikologicznej, opartej na analizie intencji i funkcji wypowiedzi,
- h) wyjaśnianie funkcji zabiegów artystycznych i retorycznych poprzez wprowadzanie elementów teorii literatury,
- i) budowanie i doskonalenie warsztatu pisarskiego.

3) Aktywność społeczna i lokalna:

- a) stymulowanie aktywności skupionej na wspólnocie lokalnej,
- b) organizowanie debat, projektów, petycji dotyczących problemów lokalnych,
- c) wykorzystanie narzędzi polonistycznych do promowania inicjatyw uczniowskich,
- d) wykorzystanie nowoczesnych narzędzi, w tym AI.

Szkoła powinna wspierać nauczycieli w realizacji tych założeń, zapewniając odpowiednie warunki, w tym:

- 1) dostępu do księgozbioru z uwzględnieniem zarówno współczesnych utworów literatury dziecięcej i młodzieżowej, dostosowanych do potrzeb i zainteresowań uczniów, jak i listy lektur obowiązkowych i proponowanych dla klas VII–VIII;
- 2) sprzętu elektronicznego oraz dostępu do internetu i różnorodnych narzędzi cyfrowych, w tym platform edukacyjnych i portali informacyjnych, wspierających realizację efektów kształcenia z zakresu edukacji medialnej;
- 3) promowanie czytelnictwa poprzez tworzenie kącików czytelniczych w klasach lub we wspólnej przestrzeni szkolnej;
- 4) organizowanie spotkań z lokalnymi twórcami kultury lub dziennikarzami.

Przykładowe teksty do omówienia w klasach IV–VIII w ramach działu VII (Praktyki lekturowe)

Teksty narracyjne i dramatyczne, np.:

- 1) Adam Bahdaj, *Do przerwy 0:1* lub inna powieść.
- 2) Justyna Bednarek, *Dom numer 5*.
- 3) Paweł Beręsewicz, *Wszystkie lajki Marczuka, Szeptane* lub inna powieść.
- 4) Miron Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego* (fragmenty).
- 5) Karol Olgierd Borchardt, *Znaczący Kapitan*.
- 6) Frances Hodgson Burnett, *Tajemniczy ogród* lub inna powieść.
- 7) Lewis Carroll, *Alicja w Krainie Czarów*.
- 8) Marine Carteron, wybrana powieść z serii *Podpalacze książek*.
- 9) Joanna Chmielewska, *Nawiedzony dom, Zwyczajne życie*.
- 10) Agatha Christie, wybrana powieść kryminalna.
- 11) Carlo Collodi, *Pinokio*.
- 12) Sarah Crossan, *Kasieńka, My dwie, my trzy, my cztery, Tippi i ja, Kończy się czas*.
- 13) Charles Dickens, *Opowieść wigilijna*.
- 14) Lloyd Cassel Douglas, *Wielki Rybak*.

- 15) Jacek Dukaj, *Wroniec*.
- 16) Aleksander Dumas, *Trzej muszkieterowie*.
- 17) Michael Ende, *Momo, Niekończąca się historia*.
- 18) John Flanagan, wybrana powieść z cyklu *Zwiadowcy*.
- 19) Aleksander Fredro, *Zemsta, Śluby panieńskie*.
- 20) Olaf Fritsche, *Skarb Troi*.
- 21) Ernest Hemingway, *Stary człowiek i morze*.
- 22) Roksana Jędrzejewska-Wróbel, *Stan splątania*.
- 23) Grzegorz Kasdepke, wybrana powieść.
- 24) Jacqueline Kelly, *Ewolucja według Calpurnii Tate*.
- 25) Emilia Kiereś, *Rzeka*.
- 26) Joseph Rudyard Kipling, *Księga dżungli*.
- 27) Nancy H. Kleinbaum, *Stowarzyszenie umarłych poetów*.
- 28) Janusz Korczak, *Król Maciuś Pierwszy, Bankructwo małego Dżeka*.
- 29) Rafał Kosik, *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi*.
- 30) Barbara Kosmowska, *Pozłacana rybka*.
- 31) Zofia Kossak-Szczucka, *Topsy i Lupus*, wybrane opowiadanie z tomu *Bursztyny*.
- 32) Marcin Koziół, *Skrzynia Władcy Piorunów*.
- 33) Alice Kuipers, *Najgorsza rzecz, jaką zrobiła, Życie na drzwiach lodówki. Powieść w notatkach*.
- 34) Selma Lagerlöf, *Cudowna podróż*.
- 35) Ursula K. Le Guin, *Czarnoksiężnik z Archipelagu*.
- 36) Stanisław Lem, *Cyberiada, Bajki robotów*.
- 37) Bolesław Leśmian, *Klechdy sezamowe*.
- 38) Clive Staples Lewis, wybrana powieść z cyklu *Opowieści z Narnii*.
- 39) Astrid Lindgren, *Bracia Lwie Serce, Ronja, córka zbójnika*.
- 40) Kornel Makuszyński, wybrana powieść.
- 41) Andrzej Maleszka, wybrana powieść z cyklu *Magiczne drzewo*.
- 42) Alan Aleksander Milne, *Kubuś Puchatek*.
- 43) Ferenc Molnár, *Chłopcy z Placu Broni (Chłopcy z ulicy Pawła)*.

- 44) Lucy Maud Montgomery, *Ania z Zielonego Wzgórza* (*Anne z Zielonych Szczytów*).
- 45) Brandon Mull, *Wojna cukierkowa*, *Baśniobór*.
- 46) Małgorzata Musierowicz, wybrana powieść z cyklu *Jeżycjada*.
- 47) Edmund Niziurski, *Sposób na Alcybiadesa*.
- 48) Ewa Nowak, *Pajęczek na rowerze*.
- 49) Longin Jan Okoń, *Tecumseh*.
- 50) George Orwell, *Folwark zwierzęcy*.
- 51) Ferdynand Antoni Ossendowski, *Słoń Birara*.
- 52) Raquel Jaramillo Palacio, *Cudowny chłopak*.
- 53) Katherine Paterson, *Most do Terabithii*.
- 54) Sara Pennypacker, *Pax*.
- 55) Jacek Podsiadło, *Czerwona kartka dla Sprężyny*.
- 56) Rick Riordan, wybrana powieść z cyklu *Percy Jackson i bogowie olimpijscy*.
- 57) J.K. Rowling, wybrana powieść o *Harrym Potterze*.
- 58) Katarzyna Ryrych, *Król, Wyspa mojej siostry, Lato na Rodos*.
- 59) Antoine de Saint-Exupéry, *Mały Księż*.
- 60) Éric-Emmanuel Schmitt, *Oskar i pani Róża*.
- 61) William Shakespeare, *Romeo i Julia*, *Sen nocy letniej*.
- 62) Henryk Sienkiewicz, *Krzyżacy*, *W pustyni i w puszczy*, *Quo vadis*.
- 63) Linn Skåber, *Młodość. Wyznania nastolatków*.
- 64) Nancy Springer, wybrana powieść z cyklu *Enola Holmes*.
- 65) Erin Stewart, *Blizny jak skrzydła*.
- 66) Marcin Szczygielski, *Teatr Niewidzialnych Dzieci, Arka Czasu, czyli wielka ucieczka Rafała od kiedyś przez wtedy do teraz i wstecz*.
- 67) Alfred Szklarski, wybrana powieść o *Tomku Wilmowskim*.
- 68) Dorota Terakowska, *Tam, gdzie spadają anioły, Córka czarownic*.
- 69) John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem*.
- 70) Mark Twain, *Przygody Tomka Sawyera*.
- 71) Katarzyna Wasilkowska, *Już, już!*

72) Danuta Wawiłow, Natalia Usenko, *Wierzbowa 13. Opowieści z Wierzbowej 13.*

73) Louis de Wohl, *Posłaniec króla.*

74) Karol Wojtyła, wybrany utwór.

75) Markus Zusak, *Złodziejka książek.*

76) Stefan Żeromski, *Syzyfowe prace, Siłaczka.*

Antologie i wybory tekstów, np.:

77) *Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach*, autorzy: Paweł Beręsewicz, Wojciech Cesarz, Barbara Kosmowska, Andrzej Maleszka, Katarzyna Ryrych, Katarzyna Terechowicz.

78) *Nazywam się...* (np. Mikołaj Kopernik, Fryderyk Chopin, Maria Skłodowska-Curie, Jan Paweł II i inni).

79) *Wszystkie kolory świata*, autorzy zebrani (Michał Rusinek i inni).

80) Wiersze poetów dawnych i współczesnych niewymienionych w podstawie programowej.

81) Zbiory mitologii światowej, np. słowiańskiej, skandynawskiej, staroegipskiej.

Teksty publicystyczne, popularnonaukowe, filozoficzne, biograficzne, literatura faktu, np.:

82) Francesco D'Adamo, *Iqbal.*

83) Jacek Dąbała, wybrany tekst ze zbioru *Media ćwiczą rozum. Vademecum rozsądku dla obywateli, polityków i dziennikarzy.*

84) Anna Dziewit-Meller, *Damy, dziewczuchy, dziewczyny. Historia w spódnicy.*

85) Umberto Eco, wybrany felieton ze zbiorów *Zapiski na pudełku od zapalek.*

86) Arkady Fiedler, *Dywizjon 303.*

87) Rachel Firth, Minna Lacey, Jordan Akpojaro, *Filozofia dla początkujących.*

88) André Frossard, *Nie lękajcie się! Rozmowy z Janem Pawłem II.*

89) Natalia Goncarz, *Mietek na wojnie.*

90) Magdalena Grzebałkowska, *Wojenka. O dzieciach, które dorosły bez ostrzeżenia* (wybrany reportaż).

91) Boguś Janiszewski, wybrana pozycja z serii *To, o czym dorośli ci nie mówią* lub *Wyzwania.*

- 92) Leszek Kołakowski, *Mini-wykłady o maxi-sprawach, 13 bajek z królestwa Lailonii dla dużych i małych* (wybrany fragment).
- 93) Simona Kossak, *Serce i pazur. Opowieści o uczuciach zwierząt*.
- 94) Anna Kowalczyk, *Brakująca połowa dziejów. Krótka historia kobiet na ziemiach polskich*.
- 95) Karolina Lanckorońska, *Wspomnienia wojenne 22 IX 1939–5 IV 1945* (fragmenty).
- 96) Anna Mieszkowska, *Dzieci Ireny Sendlerowej*.
- 97) Nela Mała Reporterka, wybrany utwór.
- 98) Lidia Ostałowska, *Bezprizorni*.
- 99) Marie Pavlenko, *A kiedy zniknie pustynia*.
- 100) Łukasz Pilip, *Podwórko bez trzepaka. Reportaże z dzieciństwa* (wybrany reportaż).
- 101) Michel Piquemal, *Bajki filozoficzne*.
- 102) Magdalena Rigamonti, *Niewygodni. Mówią prawdę o wojnie* (wywiad z Adą Willenberg lub inny).
- 103) Michał Rusinek, *Szalik. O Wisławie Szymborskiej dla dzieci*.
- 104) Maria Strzelecka, *Simona*.
- 105) Justyna Suhecka, *Young power. 30 historii o tym, jak młodzi zmieniają świat*.
- 106) Zbigniew Urbanyi, *Na szlaku kliprów i windjammerów* (fragmenty).
- 107) Melchior Wańkowicz, *Bitwa o Monte Cassino, Ziele na kraterze*.
- 108) Urszula Zajączkowska, *Patyki, badyle*.